

Posudek oponenta práce

Sára ODSTRČILÍKOVÁ

Faktory ovlivňující proces přechodu žáků ze základní na střední školu

Katedra učitelství, HTF UK

Práce Sáry Odstrčilíkové se zabývá přechodem žáků ze základní na střední školu, zejména spokojeností nových žáků středních škol s jejich volbou a prostředím. Úvod (s. 8) představuje strukturu práce a autorčiny cíle. Teoretická část postupně rozebírá roli sociálního prostředí (zejména školní třídy) (s. 9-14), třídního klimatu (s největším důrazem na roli well-beingu, chápaného v práci primárně jako subjektivní pocit spokojenosti a „těšení se“ do školy) (s. 15-21) a volby střední školy (s důrazem na kariérové poradenství, deklarovanou roli výuky vzdělávací oblasti „Člověk a svět práce“ a roli rodiny) (s. 22-26). Praktická část představuje cíle a postup autorčina výzkumu (s. 28-35). Především pak zevrubně seznamuje čtenáře s jeho výsledky v jednotlivých třídách (s. 36-56). Následuje výrazně stručnější srovnání výsledků (s. 57-59) a *Diskuse*, ve které autorka konfrontuje výsledky s použitou odbornou literaturou (s. 61-62). Nakonec formuluje stručný závěr (s. 63).

Na práci oceňuji zejména:

- Prokázanou schopnost naplánovat, realizovat a jasně představit důkladný, poměrně rozsáhlý a evidentně velmi pečlivě provedený pedagogický výzkum. Způsob provedení i představení výzkumu mj. podle mého názoru svědčí o autorčině svědomitosti i o její vnímavosti vůči potřebám a prožívání žáků, což pokládám za zásadní klady z hlediska jejího budoucího pedagogického působení.
- Prokázanou schopnost pracovat s odbornou pedagogickou literaturou a poznatky z ní začlenit do vlastního, poměrně jasnou argumentační linii sledujícího, textu.
- Prokázanou schopnost srovnat vlastní výzkum s použitou literaturou. V *Diskusi* autorka upozorňuje na poměrně velké množství jasně popsaných souvislostí.

Mé připomínky jsou spíše dílčího charakteru:

- Na některých místech bych doporučoval postupovat opatrněji při interpretaci, resp. prezentování zjištěných skutečností. Např. z toho, že všichni žáci odpověděli „ano“ na otázku „Máš pocit, že máš ve třídě kamarády nebo kamarádky, nebo že je ve třídě časem budeš mít?“ neplyne, že „všichni žáci odpověděli, že mají ve třídě kamarády“ (s. 39, podobný posun se objevuje i dále v textu).
- Zejména teoretická část práce obsahuje poměrně velké množství obecných a poměrně vágních tvrzení, kterým by z mého pohledu pomohla konkretizace. Autorka např. Píše: „Je důležité si uvědomit, že žáci se během školní docházky mění a student prvního ročníku má jiné priority než student v maturitním ročníku. Na toto musí myslet i pedagog, který se snaží vytvořit podporující klima, protože to, co funguje v prvním ročníku na střední škole nemusí fungovat v ročníku maturitním. (Čapek, 2010) V tomto období jsou žáci velmi odlišní, proto je potřeba k nim i odlišně přistupovat.“ (s. 16) Není ale zřejmé, v čem se mají priority žáků odlišovat nebo jak jinak by k nim měl přistupovat pedagog. Osobně bych zvážil, zda v podobných případech buď doplnit konkretizace, nebo podobně obecná tvrzení vynechat.
- Příkladně na některých místech – např. u očekávaných výstupů oblasti „Člověk a svět práce“ na s. 26 – uvádí autorka doslovné citace bez uvozovek, jako kdyby šlo o parafrázi. Doslovné citace by měly být důsledně citovány v uvozovkách.

- Nejsem si zcela jistý výběrem základních okruhů teoretické části práce ani jejich označením za (navzájem nezávislé?) faktory. Zaprvé se domnívám, že se sociální prostředí a třídní klima významně překrývají (třídní klima je součástí sociálního prostředí žáků). Práce by to, myslím, měla přinejmenším jasněji výslovně reflektovat. Zadruhé by se, domnívám se, našly i četné další příčiny ovlivňující spokojenost žáků se střední školou (např. – v dotaznících zmiňovaná – kvalita, zábavnost, nebo náročnost výuky). Výběru faktorů a jejich vztahů se týkají některé z níže uvedených otázek.

Směrem k obhajobě bych rád autorce položil několik otázek:

- Opakovaně tvrdíte, že se práce zabývá adaptací žáků na střední školu. „Adaptace“, domnívám se, znamená primárně proces přizpůsobování se prostředí. Přímo na něj se soustředí 3. výzkumná otázka. Jinak ale, mám dojem, zkoumáte spíše spokojenost žáků 1. ročníku s jejich novou školou. To je jistě téma rovněž důležité a příbuzné, ale, řekl bych, od adaptace jako takové se přesto liší. Do jaké míry jste se zabývala samotným procesem přizpůsobování se a nároky či změnami, které přináší nebo vyžaduje?
- V úvodu teoretické části práce píšete: „Na základě studia odborné literatury a předcházejících rozhovorů s žáky, kteří tento přechod absolvovali, jsem zvolila faktory, které jsem usoudila jako zásadní.“ (s. 9) Mohla byste popsat podrobněji, na základě jakých zdrojů a jakých rozhovorů jste volbu faktorů provedla? Změnila byste nějak svůj výběr na základě provedeného výzkumu? Narazila jste – jinými slovy – v rozhovorech i na faktory, na které se v teoretické části práce nezaměřujete?
- Proč zařazujete podkapitolu o sociálně-emočním učení právě do části věnované sociálnímu prostředí? Nedávalo by spíše smysl ji zařadit do kapitoly o třídním klimatu? Do jaké míry se ostatně sociální prostředí a třídní klima překrývají?
- Sociálně-emočnímu učení se poměrně rozsáhle věnujete v teoretické části, za stěžejní prostředek zdařilé adaptace ho označujete v *Diskusi*. Jak ale sama uvádíte, váš výzkum jako takový se na ně nezaměřoval. Mohu se zeptat, proč tomu tak bylo?

V závislosti na přesvědčivosti obhajoby navrhuji práci hodnotit stupněm „výborně“ nebo „velmi dobře“.

Mgr. Matěj Král, Ph.D.

V Praze 7. 9. 2024